

EVA BERTRANA, DIRECTORA GENERAL I OLATZ DE BILBAO ROIG, DIRECTORA PEDAGÒGICA DE LES ESCOLES LA BRESSOLA, DE LA CATALUNYA NORD

Jordi Espadale
Carles Oller

La política lingüística d'un estat centralista com el francès ha fet que el català a la Catalunya Nord esdevingui una llengua clarament minoritària en favor de la llengua francesa. No obstant això, el sentiment i els valors de la catalanitat hi són molt presents, i per aquesta raó es va crear, ara fa 46 anys, La Bressola, amb l'objectiu de recuperar el català com a llengua d'ús social.

La intensa lluita de La Bressola, al llarg de tots aquests anys, ha valgut realment la pena, ja que l'associació s'ha consolidat com una institució pedagògica de referència en l'àmbit educatiu del país. Ara bé, com que no tot han sigut sempre flors i violes, n'hem volgut parlar amb Eva Bertrana, directora general i Olatz de Bilbao Roig, directora pedagògica, perquè ens ho expliquin en primera persona.

- Per a un observador extern, quan parlem de *La Bressola*, de què estem parlant?

Eva Bertrana (EB): Estem parlant d'una associació que promou una xarxa d'escoles immersives en català a la Catalunya Nord. Estem parlant d'un projecte de país. Estem parlant d'una institució per a la llengua a la Catalunya Nord, comparable al que pot ser per a l'esport l'USAP o els Dragons... És a dir, estem parlant d'una institució coneguda i reconeguda per l'èxit de la seua trajectòria.

- Quin ha sigut el seu origen, com es va anar gestant? Feu-nos un xic d'història.

EB: La Bressola neix de la voluntat d'un grup de militants, que hem de situar a finals dels anys 60, post Maig del 68 per ser exactes, que davant la forta davallada de l'ús de la llengua i el maltractament administratiu i institucional que pateix el català vol reaccionar.

Al 1975, s'assabenten d'un projecte d'escola de i en basc a Iparralde, les escoles Seaska, i se'n van a visitar-lo. Tomen emocionats i intenten crear un projecte similar adaptat a la realitat nord-catalana. És així que neix, l'any 1976, amb tota la il·lusió i la creativitat del moment, la primera classe, potser no podem parlar de primera escola encara, però en tot cas, del primer intent d'escola catalana dels temps moderns a la Catalunya Nord.

Evidentment, la iniciativa topa de seguida amb moltes dificultats per part de les institucions, però també per part d'una societat que no veu aqueix projecte amb bons ulls, perquè venim d'una situació d'autoodi profund que data de la 2a Guerra Mundial. La llengua de prestigi és el francès, la cultura de prestigi és la francesa, el futur dels joves és

en francès i el català no els pot aportar res de bo, a banda d'obligar-los i condemnar-los a restar a casa.

A més, en aquell moment, Catalunya Sud tampoc no era un referent. Si se girava la mirada cap a l'Albera, cap als germans que podien parlar català, tampoc no donava res de bo. Ara la mirada ha canviat molt, però cal entendre que en aquell moment els carrers de la Jonquera eren sense asfaltar. És un símbol que parla força.

- Entenem, doncs, que La Bressola ha passat per un munt de moments dolços i d'altres d'extrema dificultat que han posat en un risc seriós la seva continuïtat... Quins han estat els moments més crítics d'aquests més de 40 anys d'història?

EB: En un ambient de molta il·lusió, perquè la il·lusió no s'ha perdut mai en aqueixos 46 anys d'història. Evidentment hi ha hagut moments crítics i situacions que se compliquen moltíssim, sobretot quan el projecte no és sostenible econòmicament. Això passa a partir de 1985, quan hi ha una intenció clara de creixement, quan hi ha una demanda per part de les famílies que ja no veuen el català com una cosa tòxica per als seus mainatges i el projecte de La Bressola els inspira confiança. Aquí comencen els problemes econòmics greus i les gestions amb el ministeri d'educació francès, amb el ministre Jack Lang al capdavant, que a base de pegats una mica alegals, amb certs tripijocs, ens permeten de sortir del pas i no desaparèixer. Aquesta situació precària dura fins a l'any 1994, quan el ministre Bayrou fa una proposta real i concreta de contracte amb l'estat per a les escoles Bressola, així com per als nostres homòlegs bascos, bretons, alsacians i occitans.

Un moment feliç, que va demanar realment molta dedicació i molta feina, però que va ser molt dolç, va ser la creació del primer Col·legi. Va ser passar a una nova etapa. Passar a jugar al pati dels grans.

- I els més dolços?

EB: Un moment feliç, que va demanar realment molta dedicació i molta feina, però que va ser molt dolç, va ser la creació del primer Col·legi. Va ser passar a una nova etapa. Passar a jugar al pati dels grans. De fet, el moment dolç comença abans, quan les famílies, que ja ens feien confiança per a les etapes d'infantil i primària, reclamen l'obertura de la secundària i la continuïtat de la immersió. Això és tot un èxit! I donar resposta a aquesta demanda va ser un pas endavant per a l'estructura, però també per al futur de la llengua, perquè la secundària ens donava un nou prestigi. Estem parlant ja d'adolescents i de quatre anys més per aprofundir en la llengua.

- Vàreu començar amb un sol centre amb només set alumnes. Actualment, teniu set centres d'infantil i primària i dos de secundària amb més de mil alumnes. Com ha estat possible això?

EB: A veure, ens podriem felicitar per passar de set a més de mil alumnes, però en realitat no és tan extraordinari. Hem tingut una demanda per ser avui més de dos mil o, fins i tot, tres mil alumnes. Hauriem crescut molt més si les col·lectivitats públiques ens haguessin acompanyat de debò i no només fent-nos copets a l'esquena. És evident que aqueixos mil alumnes són un èxit perquè són el resultat d'una lluita diària, un picar pedra constant.

Sí que cal destacar l'ajut de la Generalitat que, des dels

avui hem parlat amb...

anys 90, va creure en el nostre projecte d'escola catalana, de recuperació lingüística, en terres nord-catalanes. Hi ha hagut una voluntat de tots els governs que s'han succeït des d'aleshores per acompanyar-nos un xic finançament, de vegades més a vegades menys, però sempre conduït per l'associació "Els Amics de La Bressola", sense la qual hagués estat complicat continuar, per no dir impossible.

- Voleu dir que al govern francès, que sempre ha tingut fama de centralista, l'heu convençut o bé ha anat claudicant davant d'una iniciativa catalana que podríem dir que neix de baix, del poble?

EB: Seria pretensions dir que l'heu convençut. L'estat es va trobar amb una patata calenta que transcendia la Catalunya Nord. És la força de la unió de les xarxes immersives d'aquell moment a l'estat: la unió de bascos, bretons, occitans, catalans... que va fer que es necessités prendre una decisió. La decisió, quan s'està parlant de milers d'alumnes -entre els quals hi havia, també, els bascos i els bretons- amb una força política i un moviment autonomista o independentista important, va ser cedir.

- En aquests moments, la xarxa d'escoles que formen La Bressola és de titularitat pública, privada, o una mica de les dues coses?

EB: Des de l'any 95, La Bressola té un conveni signat amb l'estat francès, pel qual aquest pren a càrrec el sou d'una gran part dels mestres, siguin de primària o siguin de secundària. Amb això, no es cobreix la totalitat de les despeses, per tant tenim la necessitat de ser finançats també per institucions locals del nord i del sud.

Malgrat que la forma jurídica sigui d'escola privada, concertada en diríem, La Bressola sempre ha tingut una vocació de servei públic, d'escola del país i, per això, la quota de les famílies és definida en funció d'un barem que permet que les famílies participin en funció de llurs ingressos, per tal d'evitar la segregació social.

- Vist des de la distància, i fins des dels mitjans de comunicació, sembla com si el projecte pedagògic d'aquestes escoles hagi hagut de remar sempre en el marc de la política i dels partits...

EB: No, no, de cap manera. L'article 1 dels estatuts de La Bressola deixa molt clar que és lliure de tota vinculació amb cap partit polític o organisme religiós. Això era vàlid l'any 76 i continua essent vàlid avui.

- Centrem-nos un xic, ara, en el projecte pedagògic de les Escoles. Entenem que, en primer lloc, la seva singularitat és la potenciació de la llengua i cultura catalanes. A banda,

No estem competint amb ningú, estem desfent un greuge i obrim camí. Sovint, al vilatge on s'implanta una Bressola, poc després creix l'oferta de classes d'iniciació de català a l'escola estatal.

però, d'aquestes prioritats, quins són els trets pedagògics, de caràcter general, que les singularitza?

Olatz de Bilbao Roig (OB): Cal entendre que la immersió és el pal de païl de La Bressola. Tots els trets pedagògics que la defineixen s'articulen al voltant d'aqueix sistema. A La Bressola hi ha molta llibertat pedagògica, però hi ha uns pilars i una cultura de centre compartits i fonamentals que s'han anat definint al llarg de la seua història.

Parlem per exemple de la verticalitat, les metodologies cooperatives, la participació, els projectes en l'entorn...

- Hi ha potser, la percepció d'una certa rivalitat entre el sistema educatiu ordinari francès i el de les Escoles Bressola?

OB: No crec que es tracti en cap cas de rivalitat. Oferim una llengua que l'estat francès arracona i juntament amb la llengua, les famílies troben una escola oberta, humana, creativa, participativa, del país... No estem competint amb ningú, estem desfent un greuge i obrim camí. Sovint, al vilatge on s'implanta una Bressola, poc després creix l'oferta de classes d'iniciació de català a l'escola estatal.

- Pot ser encara que, per a un sector de la ciutadania i potser de la política, el moviment de les escoles Bressola sigui vist com quelcom folklòric, propi d'un grupat d'il·lusos o somiadors, i que compta poc?

OB: Als inicis de La Bressola era ben bé així, érem vistos com quatre il·luminats, però ara gaudim d'un prestigi. La visió de la llengua al país ha canviat molt, i nosaltres hem contribuït a aqueix canvi. Ara el català també obre portes i és futur i possibilitat.

Abans, les famílies triaven la llengua per als seus mainatges, volien que la recuperessin o els interessava el model d'escola, i en quedaven un xic al marge. Ara s'apunten a les classes de català que oferim a les escoles i també el volen aprendre.

- Observem que La Bressola ha optat per un model particular d'immersió lingüística que es correspon amb una realitat molt concreta, la de la Catalunya Nord. En què es basa aquest model? I per què heu adoptat aquest model i no un altre?

OB: L'entorn familiar i social de la gran majoria de famílies que escolaritzen llurs infants a La Bressola és essencialment francòfon. Aqueix fet fa que el català esdevingui, per a molts

d'ells, únicament la llengua de l'escola.

En la situació d'extrema precarietat de la llengua catalana i amb un 90% d'alumnes francòfons, el nostre objectiu no és només fer una escola com les altres, però en català. No, necessitem aconseguir l'ús habitual de la llengua per part dels mainatges i una competència lingüística prou important perquè els alumnes l'usin d'una manera natural.

Més enllà de les estratègies lingüístiques concretes que posem en plaça a cada etapa, donem la mateixa importància lingüística, i per tant pedagògica, a tots els espais de l'escola. L'equip docent s'encarrega de les acollides del matí i la tarda, els menjadors, els patis... En tots els espais, el paper del mestre és d'acompanyant de la conversa i el joc. És referent lingüístic i model en la gestió del conflicte, l'escolta, la relació... i anticipa i dona eines als mainatges per tal que aqueixos puguin implicar-se en l'objectiu comú. La corresponsabilització és fonamental per tal que el projecte reïxi.

Posant cura a tots els espais, a més, la llengua s'associa al respecte i al benestar dels mainatges i aqueix vincle humanitza el funcionament de l'escola i deixa una petjada bonica, als infants i a les famílies. Fins i tot, tenim casos de canvi d'usos lingüístics, amb la reincorporació del català a casa.

- Es va crear La Bressola pensant també a fer una escola diferent, adaptada als nous temps, defugint dels models que tenim més estandarditzats. Les vostres classes segueixen una distribució de l'alumnat segons el concepte de la verticalitat. En què consisteix aquesta aposta metodològica i per què?

OB: Les classes són distribuïdes segons el concepte de la verticalitat, on els nins i nines de diferents edats comparteixen la mateixa classe i les mateixes activitats d'aprenentatge. A l'inici, aquesta distribució era necessària tenint en compte el nombre d'alumnes. En créixer, el sistema es va mantenir.

Si a inicis de curs m'arriba una classe de 25 nins i nines de tres anys que no tenen la llengua, es fa complicadíssim l'aprenentatge i l'ús, és a dir la immersió, amb un mestre com a únic referent lingüístic.

La verticalitat, tant per cicles a la classe com en projectes d'escola que inclouen barrejar totes les edats, permet que els mainatges més grans esdevinguin referents lingüístics per als més petits. Als infants que no tenen la llengua se'ls fa necessària i prenen els companys de model.

- El següent pas hauria de ser, sembla, la compra del Monestir del Vernet a Perpinyà, per poder tenir un liceu on impartir el batxillerat en català i no haver d'anar al liceu francès. Això permetria, per primera vegada, una escolarització en immersió lingüística als alumnes des de maternal i fins a les portes de la universitat. Quina és la situació en aquest moment que, des de la distància, la veiem plena de dificultats?

EB: L'obertura del Liceu a Perpinyà, a la capital, és realment un projecte cabdal per La Bressola. Un altre salt endavant. Malauradament, el litigi amb el municipi de Perpinyà continua. I continuarem endavant, perquè el Monestir del Vernet s'adapta perfectament a les necessitats del projecte i no tenim, per ara, cap altra alternativa.

- Quins projectes d'intercanvi amb escoles de la resta dels Països Catalans heu dut a terme, fins al moment?

OB: Uf! Impossibile d'enumerar! En fem i n'hem fet molts d'intercanvis! Ens interessa sortir de la bombolla lingüística que de vegades vivim, potenciar la llengua comuna. Tot i que, sincerament, darrerament se fa difícil fer intercanvis amb centres del Sud. La situació lingüística en alguns centres és dramàtica.

Amb els intercanvis volem enriquir i normalitzar la llengua, que els alumnes facin nous companys en català... Fem projectes arreu dels Països Catalans, al Sud, al País Valencià i a Balears.

- Suposem que el futur de les escoles Bressola passa per la incardinació del projecte amb normalitat en la vida social i ciutadana de les poblacions de la Catalunya Nord. Vist així, i amb tot el realisme possible, quin és el futur de les escoles Bressola?

EB: Precisament aqueix. El futur és perseverar i treballar per tenir una escola EN català a cada vilatge.

- Què li demanàreu, o heu demanat ja, a la Generalitat de Catalunya i també a la resta d'institucions dels Països Catalans, per ajudar a tirar endavant un projecte que, malgrat que es desenvolupa en un espai concret, a la Catalunya Nord, en realitat és un projecte de País?

EB: Que continuïn tenint clar que La Bressola és un projecte de país.

- Què hi voldríeu afegir?

EB: Sense voler ser pessimista, afegiria que alerta, que costa ben poc perdre una llengua, al Nord ho sabem, i costa moltíssim redreçar la situació. La llengua ens defineix com a poble i ja cal que ens hi posem tots.

En fem i n'hem fet molts d'intercanvis! Ens interessa sortir de la bombolla lingüística que de vegades vivim, potenciar la llengua comuna. Tot i que, sincerament, darrerament se fa difícil fer intercanvis amb centres del Sud. La situació lingüística en alguns centres és dramàtica.